

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті описано результати дослідження, присвяченого формуванню педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи. Зокрема подано дефініцію педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи, описано концепцію моделі її формування, визначено етапи педагогічного експерименту, апробовано методики для діагностики рівня сформованості кожного компонента педагогічної компетентності. Репрезентовано авторський тренінг, розроблений із метою підготовки викладачів англійської мови до аудиторної роботи зі студентами в межах проблеми дослідження, обґрунтовано переваги тренінгу у порівнянні з іншими методами роботи, підбрано відповідний навчальний і методичний матеріал, перевагу надано інтерактивним методам та формам взаємодії. Схарактеризовано особливості практичних занять як основної форми організації навчальної діяльності студентів, визначено їх структурні елементи. Представлено опис змістового компонента моделі формування педагогічної толерантності, а саме оновлено зміст дисциплін гуманітарного циклу, основне навчальне навантаження зосереджено на авторському спецкурсі “Практика толерантної англійської комунікації”, визначено його мету, розподілено змістове наповнення на шість модулів, які дали можливість студентам поступово ознайомитися із сутністю педагогічної толерантності та основами практичної толерантної взаємодії у межах педагогічної діяльності, створено ефективні педагогічні умови для підготовки компетентного і толерантного учителя іноземних мов, описано методичний аспект формування педагогічної толерантності у роботі зі студентами. Подано результати кількісного та якісного аналізу рівнів сформованості педагогічної толерантності на констатувальному і формуальному етапах педагогічного експерименту. Доведено ефективність авторської моделі за допомогою критерію однорідності “хі-квадрат”.

Ключові слова: педагогічна толерантність, майбутній учитель іноземних мов початкової школи, модель формування, педагогічний експеримент, констатувальний етап, формуальний етап.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах демократизації, гуманізації та гуманітаризації освітньої системи України гостро постає проблема формування педагогічної толерантності вчителя як носія цінностей, духовності та планетарного мислення сучасного суспільства, адже на нього покладено відповідальність за організацію навчально-виховного процесу, перебіг якого повинен забезпечити всебічний розвиток школяра. Проте часто взаємовідносини в освітньому середовищі базовані радше на принципах інтолерантності, ніж толерантності. Це підтверджують такі прояви агресивної поведінки педагога в ставленні до своїх вихованців, як ворожість, роздратування, насмішки, фізичний вплив на учнів або навколишні предмети, вербальні образи, крик, погрози, відмова виконувати свої обов'язки, необґрунтована

вимогливість, застосування покарань, авторитарність, демонстрація своєї сили та статусної переваги над дітьми, антипатія до окремих школярів, зневага.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз наукових доробок дає можливість теоретично обґрунтувати формування толерантності в педагогічному аспекті в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Найбільш детальне дослідження толерантності здійснено в психологічній та педагогічній науках. Як категорію психології толерантність вивчають О. Бабчук, В. Бойко, С. Бондирева, Є. Веневцева, О. Грива, О. Кирилюк, О. Кихтюк, Є. Кривцова, Д. Леонтєв, Ю. Макаров, М. Мельничук, О. Асмолов, Г. Олпорт, В. Павленко, Г. Солдатова, О. Шаюк та інші сучасні науковці. Проблему виховання толерантності досліджено на прикладі робіт О. Волошиної, Л. Олексюка, М. Карандаша, І. Козич, Л. Лозинської, О. Столяренко, Н. Сисоевої та ін. Аксіологічний підхід до толерантності проаналізовано у працях Т. Варенко та К. Маковецької. Педагогічну толерантність учителя розглянуто у дослідженнях М. Андрєєва, Л. Безотечество, Н. Колмогорцевої, Ю. Котелянець, Н. Ліпатової, М. Перепеліциної, Г. Пономарьової, Ю. Тодорцевої, Т. Фадєєвої та ін., а формування толерантності викладача – у працях Ю. Ірхіної, М. Ларіонової, А. Скок, О. Рудої та ін.

Незважаючи на актуальність досліджуваної проблеми та глибокий інтерес науковців до пошуків шляхів її вирішення, лише в незначному відсотку робіт учені розглядають шляхи формування толерантності учителя в умовах навчальної діяльності та під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу. У програмах цих дисциплін не передбачено способів оволодіння теоретичним та практичним аспектами толерантної взаємодії. Зокрема, поза увагою учених залишається проблема формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи, яка потребує додаткового дослідження.

Мета і завдання статті. Мета публікації – описати результати експериментального дослідження моделі формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи. Реалізація мети передбачає вирішення таких завдань: 1) визначити сутність педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи та основні аспекти моделі її формування; 2) здійснити опис етапів та результатів експериментального дослідження.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для визначення поняття педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов проаналізовано роботи науковців, предметом вивчення яких є толерантність учителя, психолого-педагогічні особливості навчальної діяльності студентства та учнів початкової школи, їхні вікові характеристики, перспективи формування педагогічної толерантності засобами іноземних мов. На основі проведеного аналізу було сформульовано таке визначення досліджуваного явища: *“педагогічна толерантність майбутніх учителів іноземних мов початкової школи – інтегративна динамічна особистісна якість, яка обумовлює здатність та готовність педагога до успішної взаємодії у сфері професійної діяльності, його розуміння, визнання та прийняття без агресії суб’єктів педагогічного процесу як носіїв інших цінностей, переконань, поглядів і форм поведінки шляхом мотиваційного забезпечення навчання та встановлення з ними толерантних стосунків, основою яких є довіра, співпраця, радість, емпатія, рефлексія, активна позиція, консенсус та психологічний комфорт”* [2, с. 81].

Модель формування педагогічної толерантності – система навчальних та виховних впливів на студента, спрямованих на формування його педагогічної толерантності як особистісної риси, а також як здатності майбутнього учителя до толерантної взаємодії у професійній діяльності. Реалізація мети передбачає виконання завдання: сформулювати усвідомлене розуміння основних понять, які розкривають зміст педагогічної толерантності як риси особистості майбутнього учителя; навчити сприймати та розуміти емоційні стани, прагнення, наміри, установки іншої людини; розвинути емпатію, конфліктологічну та комунікативну компетентності; стимулювати активність суб’єктів навчально-виховного процесу; розвивати здатність майбутнього педагога аналізувати та регулювати власну поведінку,

створити такі умови у професійній діяльності, за яких педагогічна толерантність сприйматиметься як цінність.

Концепція моделі полягає в оновленні змісту навчальних дисциплін (змістовий компонент підготовки), методів, прийомів, форм і засобів формування педагогічної толерантності (методичний компонент) з метою оволодіння студентами ґрунтовними філософськими, етичними, естетичними, лінгвістичними і психолого-педагогічними знаннями про сутність педагогічної толерантності (теоретико-методологічний компонент) та способами діяльності (СД) і соціальними комунікаціями (СК) для здійснення толерантної взаємодії як під час навчання у ВНЗ, так і в майбутній професійній діяльності (практичний компонент) [2, с. 197].

У своїй роботі ми врахували напрацювання науковців і вважали доцільним продовжити дослідження такої інтегрованої професійної якості вчителя, як толерантність, шляхом проведення діагностики по встановленню рівнів її сформованості у студентів.

Експериментальним майданчиком для дослідження було обрано Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцький педагогічний коледж та Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Діагностичне тестування для визначення рівнів сформованості педагогічної толерантності проводилось зі студентами 2 курсу спеціальності “Початкова освіта” зі спеціалізацією “Англійська мова”, оскільки саме ці студенти є потенційними учителями іноземних мов початкової школи. Загальний обсяг вибірки становив 131 респондент.

Діагностичний етап експериментального дослідження – “етап виявлення проблеми й обґрунтування її актуальності” [5, с. 125]. Отже, педагогічна діагностика рівнів педагогічної толерантності студентів є передумовою формувального експерименту. Програма діагностики складалася з таких етапів: постановка мети і завдань діагностики; підбір методики для вирішення завдань діагностики; збір емпіричного матеріалу за допомогою діагностичних методик; статистична обробка кількісних і якісних результатів діагностики; формулювання педагогічного прогнозу та тенденцій формування досліджуваного явища [2, с. 175–196].

Констатувальний етап педагогічного експерименту був проведений наприкінці першого семестру 2014–2015 н. р., у ході якого визначено рівні сформованості педагогічної толерантності студентів (високий, середній, низький) за допомогою таких адаптованих варіантів методик: питальник А. Зінченко “Тестові завдання для оцінки знань майбутніх учителів з теоретичних основ педагогічної толерантності”, методика Ю. Макарова “Межі педагогічної толерантності”, методика К. Замфір у модифікації А. Реана “Мотивація професійної діяльності”, питальник А. Реана “Мотивація успіху – боязні невдачі”, анкета Б. Басса “Спрямованість особистості”, методика В. Бойка “Комунікативна толерантність”, методика С. Братченка “Діагностика спрямованості особистості у спілкуванні”, методика В. Бойка “Діагностика емпатійності спілкування майбутнього вчителя у міжособистісному пізнанні”, методика К. Томаса “Стратегія і тактика поведінки у конфліктній ситуації”, методика Л. Почебут “Агресивність”, методика А. Карпова “Рефлексивність”.

Розподіл студентів за рівнями сформованості педагогічної толерантності після проведення контрольного зрізу (КЗ) виявився нерівномірним (див. табл. 1). Майже однакова кількість студентів мають низький (33 респонденти) та високий (34 опитаних) рівні сформованості педагогічної толерантності; для переважної більшості (64 респонденти) характерні показники середнього рівня. Такий стан сформованості педагогічної толерантності студентів на момент проведення констатувального етапу педагогічного експерименту засвідчив наявність потреби формувати толерантність як їхню професійно важливу особистісну якість під час навчального процесу у ВНЗ.

У 2015–2016 н. р. здійснено формувальний етап педагогічного експерименту, який охопив 3, 4, 5 семестри. До експерименту було залучено студентів, які спочатку брали участь у констатувальному етапі. Із них 62 майбутніх учителів увійшли до експериментальної групи (ЕГ), і 69 студентів утворили контрольну групу (КГ). Подальша професійна підготовка студентів КГ

здійснювалася за традиційним змістом, методами, формами й засобами організації навчальної діяльності у ВНЗ, а підготовка студентів ЕГ передбачала застосування спеціально створеної навчальної моделі формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи.

Формувальний експеримент включав три етапи:

1) підготовчий – організація формувального експерименту, підготовка задіяних у ньому викладачів, ознайомлення учасників із метою й завданнями експерименту, розробка програми навчальної дисципліни “Практика толерантної англомовної комунікації” та методичних рекомендацій щодо застосування засобів іноземної мови (англійської) у процесі професійної підготовки студентів, укладення методичної розробки для студентів;

2) основний – безпосередня співпраця зі студентами на заняттях із метою формування їхньої педагогічної толерантності;

3) підсумковий – проведення контрольних зрізів та аналіз результатів формувального експерименту та ефективності авторської моделі [2, с. 199–243].

Формування педагогічної толерантності майбутніх учителів є ефективним за умови, якщо аналізований процес забезпечений кваліфікованим професійним супроводом. З огляду на це, на початковому етапі формувального експерименту було розроблено програму тренінгу “Навчаємося педагогічної толерантності” [1] та підібрано відповідний навчальний і методичний матеріал для підготовки викладачів іноземних мов, які згодом безпосередньо співпрацювали зі студентами на практичних заняттях. Тренінг іноземною мовою – система занять, спрямованих на “розвиток певних мовленнєвих та комунікативних навичок, необхідних для виконання певних завдань, часто пов’язаних з професійною діяльністю людини” [4, с. 368]. Надаючи перевагу тренінгу як активному методу підготовки викладачів, ми керувались такими його перевагами у порівнянні з іншими методами навчання, як діалогічність, розвиток навичок спілкування у процесі інтеракції, формування потрібних для професійної діяльності знань, умінь та навичок, удосконалення умінь підбору навчального матеріалу для опрацювання різноманітних комунікативних ситуацій, корекція психічного стану учасників, можливість активізувати їхню життєву позицію, підвищувати мотивацію та рефлексію. Оскільки тренінг було розроблено для викладачів, які мали необхідний професійний досвід роботи зі студентами та володіли основними знаннями з іноземних мов та методики їх викладання, головною його метою було ознайомити педагогів із сутністю педагогічної толерантності, визначити методи та прийоми формування цієї якості у майбутніх учителів, конкретизувати та активізувати в їхньому мовленні відповідний лексичний матеріал із даної проблеми.

Програма тренінгу передбачала короткотривалу підготовку (14 годин), яку було розділено на 7 занять [1]. Учасниками тренінгу були 14 задіяних у формувальному експерименті викладачів англійської мови. Під час проведення тренінгу використовувались дискусійні, ігрові, демонстраційні та практичні методи. Структура занять тренінгу залежала від мети та завдань, які потрібно було вирішити, проте наявність наступних складових була обов’язковою: 1) організація початку тренінгу; 2) ознайомлення з його темою та завданнями, мотиваційне забезпечення діяльності учасників; 3) актуалізація опорних знань; 4) основна частина; 5) підсумки та зворотній зв’язок; 6) оцінювання ефективності діяльності учасників тренінгу та постановка завдань для самостійного опрацювання [4, с. 368].

Основний етап формувального експерименту передбачав реалізацію моделі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов із формування їхньої педагогічної толерантності, цілісну структуру якої утворюють взаємопов’язані теоретико-методологічний, змістовий, методичний та практичний компоненти.

Формою організації навчального процесу були практичні заняття, в організації яких було враховано як загальні вимоги до їхнього проведення, так і специфічні положення методики викладання іноземної мови, яка відрізняє цю дисципліну від усіх інших. Практичне заняття – “(грец. *prakticos*– діяльний) форма навчального заняття, за якої викладач організує детальний

розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань” [6, с. 133]. Особливістю практичних занять є те, що за умови правильної організації вони здатні забезпечити відпрацювання умінь та навичок прийняття практичних рішень у реальних обставинах професійної діяльності на основі теоретичних знань, розвивати рефлексивні уміння, логічне мислення, сприяти зростанню рівня саморегуляції та самовиховання студентів.

Організуючи практичні заняття, ми враховували такі положення: 1) цілісність і послідовність системи занять; 2) продуктивна педагогічна взаємодія; 3) різноманіття методів та форм роботи, яке підвищує рівень мотивації майбутніх учителів; 4) дотримання регламенту, яке дисциплінує студентів, навчає їх економити час та не втрачати логічності в занятті; 5) викладач – фасилітатор, який заохочує самостійність та ініціативність студентів.

З метою формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи було оновлено зміст таких навчальних дисциплін, як “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, “Методика викладання іноземної мови”, “Англійська та американська дитяча література”. Проте основну увагу було зосереджено на авторському спецкурсі “Практика толерантної англомовної комунікації” [3]. На вивчення дисципліни відводилося 180 годин, із них 92 – на практичні заняття, 44 – на самостійну роботу і 44 – на індивідуальну роботу студентів. Розробляючи програму курсу, ми брали до уваги особливості іноземної мови як навчальної дисципліни у професійній підготовці майбутніх учителів. Зокрема, було враховано, що іноземна мова є одночасно і ціллю, і засобом навчання, а саме цей факт відрізняє даний предмет від усіх інших. Таким способом ми намагалися втілити на практиці комплексну мету – розвивати навички усного та писемного мовлення майбутніх учителів іноземних мов засобами англійської мови та формувати їхню педагогічну толерантність. Викладачі цього курсу мали можливість вирішити завдання, яких саме аспектів толерантності навчати студентів засобами мови, адже тематичне вивчення лише лексики, фонетики та граматики не відповідає професійним комунікативним потребам майбутніх учителів. Отже, розробляючи робочу програму дисципліни “Практика толерантної англомовної комунікації”, ми керувалися потребою створити сприятливі педагогічні умови для підготовки компетентного і толерантного учителя іноземних мов, які в моделі формування педагогічної толерантності визначено таким чином: науково-методичне забезпечення процесу формування педагогічної толерантності; толерантно-зорієнтований зміст підготовки; високий рівень професійної компетентності викладачів у сфері педагогічної толерантності, створення толерантного навчального середовища.

Для підвищення ефективності професійної підготовки на початковому етапі формувального педагогічного експерименту було підібрано навчальний матеріал, який дав би можливість ознайомити студентів із проблемою толерантності та практично показати саме ті сфери міжособистісної взаємодії, у яких толерантність є необхідним проявом як будь-якої пересічної людини, так і учителя зокрема, та привернути увагу до ситуацій, де найбільш ймовірна інтолерантна поведінка учасників спілкування.

Виходячи з вищезазначеного, навчальний матеріал розподілено відповідно до 6 змістових модулів: 1) Толерантність; 2) У світі дитинства; 3) Стереотипи; 4) Життя людей з особливими потребами; 5) Глобальні проблеми; 6) Насилля і толерантність у школі. Послідовність обраних тем для вивчення не була випадковою. На наше переконання, ознайомлення студентів із проблемою толерантності / інтолерантності повинне відповідати принципу етапності та системності, бути поступовим – від загальних основ даного явища до конкретних проявів толерантної / інтолерантної поведінки у реальному житті суспільства загалом та навчальних закладів зокрема. Необхідно зауважити, що текстовий матеріал, використаний на практичних заняттях з англійської мови, був автентичним та відповідав рівню мовленнєвої підготовки студентів на момент проведення експерименту. Тексти для читання, аудіювання та обговорення

мали різне стилістичне спрямування, адже їх було підібрано з англomовних підручників, художньої літератури, періодичних видань та офіційних документів ЮНЕСКО та ООН.

Важливо наголосити, що у програмі курсу передбачено розвиток письмового мовлення студентів. Увага до формування умінь висловлювати думки в письмовому вигляді була також не випадковою. Під час вивчення кожного змістового модуля студентам запропоновано сформулювати свої ідеї стосовно тої чи іншої проблемної ситуації у формі есе, твору-роздуму, опису чи листа. Крім того, елементи письма використано в процесі виконання різноманітних лексичних та граматичних вправ, які відповідали меті заняття. Уміння формулювати думки в письмовому вигляді активізували критичне і творче мислення студентів, сприяли їхньому особистісному розвитку та самоусвідомленню своїх переконань, а отже, і толерантності як професійно важливої якості майбутніх учителів.

Для перевірки ефективності авторської моделі формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи на кінцевому етапі експерименту було проведено підсумковий зріз рівнів її сформованості. Студенти контрольних та експериментальних груп виконали такі ж діагностичні завдання, як і під час констатувального зрізу. Якісний та кількісний аналіз рівнів сформованості педагогічної толерантності студентів відбувався згідно з розробленою на початковому етапі експерименту покомпонентною системою критеріїв та показників досліджуваного нами явища.

Таблиця 1

Узагальнені дані констатувального та підсумкового зрізів середніх значень кількісного розподілу студентів контрольних та експериментальних груп за рівнями педагогічної толерантності

Компоненти	Кількість студентів								
	Рівні								
	Високий			Середній			Низький		
	КЗ	ПЗ		КЗ	ПЗ		КЗ	ПЗ	
КГ		ЕГ	КГ		ЕГ	КГ		ЕГ	
Змістово-когнітивний	24	14	22	78	41	38	29	14	2
Мотиваційно-цільовий	60	33	35	47	25	23	24	11	4
Процесуально-комунікативний	19	12	18	74	45	40	38	12	4
Рефлексивно-поведінковий	33	17	25	57	32	31	41	20	6
Середнє значення	34	19	25	64	36	33	33	14	4

Отже, основне завдання підсумкового етапу експерименту – з'ясувати, наскільки ефективною є авторська методика підвищення рівнів сформованості педагогічної толерантності майбутніх учителів. Підсумковий зріз було проведено наприкінці 6 семестру після вивчення курсу “Практика толерантної англomовної комунікації” [3]. Шляхом анкетування визначено кінцевий стан сформованості рівнів педагогічної толерантності студентів, які навчалися за нашою моделлю в експериментальних групах та в респондентів, які навчалися за традиційної організації цього процесу в контрольних групах. Обраховані та узагальнені результати зведено в табл. 1.

Для статистичного підтвердження дієвості запропонованої моделі формування педагогічної толерантності було використано критерій однорідності “хі-квадрат” (χ^2) [2, с. 246]. Це дало можливість стверджувати, що авторська модель є дієвою й статистично обґрунтованою. Наочно зміни у рівнях педагогічної толерантності в досліджуваних і контрольних групах на момент закінчення експериментального навчання наведено на рис. 1.

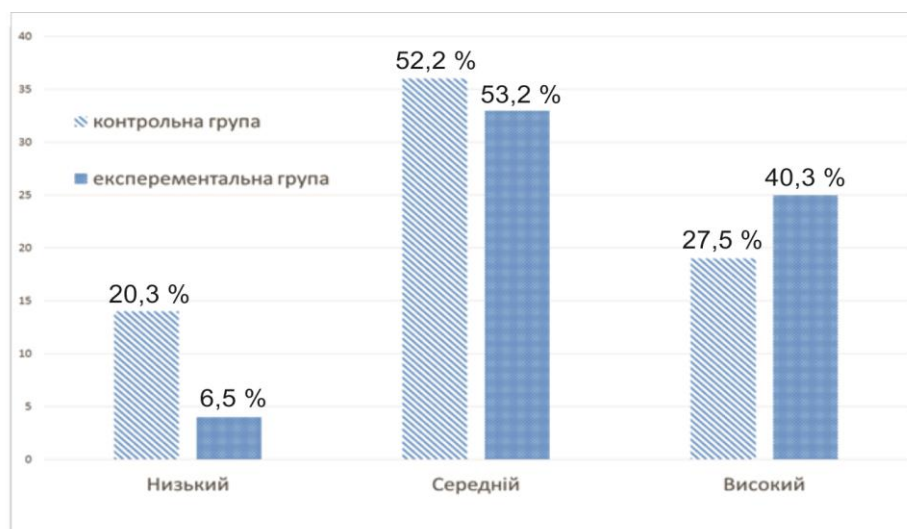

Рис. 1. Розподіл студентів за рівнями педагогічної толерантності після формувального етапу експерименту

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, формувальний етап педагогічного експерименту, проведений зі студентами, показав дієвість системи навчання, яку ми розробили. Перспективними в подальшому дослідженні вважаємо пошуки шляхів удосконалення методики формування педагогічної толерантності учителів.

Джерела та література

1. Гордієнко Ю. А. Тренінг “Навчаємось педагогічної толерантності”: метод. реком. / Ю. А. Гордієнко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 60 с.
2. Гордієнко Ю. А. Формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. / Ю. А. Гордієнко. – Київ, 2017. – 341 с.
3. Гусак Л. Є. Практика толерантної англомовної комунікації: метод. реком. / Л. Є. Гусак, Ю. А. Гордієнко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 176 с.
4. Новікова К. Методика проведення тренінгу як ефективного засобу вивчення іноземної мови / К. Новікова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Кам’янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2016. – Вип. 20 (1). Ч. 2. – С. 366–371.
5. Сисоєва С. О. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручн. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне : Волин. обереги, 2013. – 360 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

References

1. Hordiienko, Yulia. 2017. *Treninh “Navchajemos” pedahohichnoii tolerantnosti: metodychni rekomendatsii*. Lutsk: Vezha-Druk.
2. Hordiienko, Yulia. 2017. *Formuvannia pedahohichnoii tolerantnosti majbutnih uchyteliv inozemnyh mov pochatkovoii shkoly*. DysPhD. Kyiv.
3. Husak, Liudmyla and Hordiienko, Yulia. 2017. *Praktyka tolerantnoii anglomovnoii komunikacii: metodychni rekomendatsii*. Lutsk: Vezha-Druk.
4. Novikova, K. 2016. “Metodyka provedennia treninhu yak efektyvnoho zasobu vyvchennia inozemnoi movy”. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: Kamianets-Podil. nats. un-t im. I. Ohiiienka* 20 (2): 366–371.
5. Sysoieva, S. and Krystopchuk, T. 2013. *Metodolohiia naukovo-pedahohichnykh doslidzhen : pidruchnyk*. Rivne : Volyn. Oberehy.
6. Fitsula, M. 2006. *Pedahohika vyshchoii shkoly: navch. posib*. Kyiv: Akademvydav.

Гордиенко Юлия, Сорокина Лина. Экспериментальное исследование модели формирования педагогической толерантности будущих учителей иностранных языков начальной школы. В статье описаны результаты исследования, посвященного формированию педагогической толерантности будущих учителей иностранных языков начальной школы. В частности сформулировано определение педагогической толерантности, описана концепция модели ее формирования, определены этапы педагогического эксперимента, подобраны методики для диагностики уровня сформированности каждого компонента педагогической компетентности. Описан авторский тренинг, разработанный с целью подготовки преподавателей английского языка к аудиторной работе со

студентами в рамках проблемы исследования, обоснованы преимущества тренинга по сравнению с другими методами работы, подобран соответствующий учебный и методический материал, преимущество отдано интерактивным методам и формам взаимодействия. Обоснованы особенности практических занятий как основной формы организации учебной деятельности студентов, определены их структурные элементы. Дана характеристика содержательного компонента модели формирования педагогической толерантности. Обновлено содержание дисциплин гуманитарного цикла, основная учебная нагрузка сосредоточена на авторском спецкурсе “Практика толерантной англоязычной коммуникации”, определены его цели, распределено содержательное наполнение на шесть модулей, которые дали возможность студентам постепенно ознакомиться с сутью педагогической толерантности и основами практического толерантного взаимодействия в рамках педагогической деятельности, созданы эффективные педагогические условия для подготовки компетентного и толерантного учителя иностранных языков, описан методический аспект формирования педагогической толерантности в работе со студентами. Представлены результаты количественного и качественного анализа уровней сформированности педагогической толерантности во время педагогического эксперимента. Доказана эффективность авторской модели с помощью критерия однородности “хи-квадрат”.

Ключевые слова: педагогическая толерантность, будущий учитель иностранных языков начальной школы, модель формирования, педагогический эксперимент, констатирующий этап, формирующий этап.

Hordiienko Yulia, Sorokina Lina. Experimental Study of the Model of Formation of Pedagogical Tolerance of Future Primary School Teachers of Foreign Languages. The results of the study on the formation of pedagogical tolerance of future teachers of foreign languages in primary school have been described in the article. In particular, the definition of pedagogical tolerance has been given, the concept of the model of its formation has been described, the stages of the pedagogical experiment have been defined, methods for diagnosing the level of formation of each component of pedagogical competence have been selected. The author's training, designed to prepare English teachers for classroom work with students in the framework of the research problem, has been described, appropriate educational and methodological materials have been selected, the interactive methods and forms of collaboration have been favored. Features of practical classes as the basic form of organization of educational activity of students have been characterized, their structural elements have been determined. The content component of the model of the formation of pedagogical tolerance has been described, namely, the content of the disciplines of the humanitarian cycle has been updated, the main educational load has been concentrated on the author's special course "Practice of tolerant English-language communication", its purpose has been determined, its content has been composed to develop students' perception of pedagogical tolerance and basis for tolerant interaction in teaching, effective pedagogical conditions for the preparation of a competent and tolerant teacher of foreign languages have been created, methodological and content aspects of teaching tolerance have been outlined. The results of quantitative and qualitative analysis of the levels of the formation of pedagogical tolerance at different stages of the pedagogical experiment have been presented. The efficiency of the author's model has been proved.

Key words: pedagogical tolerance, future teacher of foreign languages of primary school, model of formation, pedagogical experiment, stage of formation.